י: מגילה נקראת פרק ראשון מגילה

[א] השתא [הא] אמרי לא צריכא לקדושי אלא מצאו את אלו ומנאום ולא אלו בלבד אלא כל שתעלה לך מסורת בידך מאבותיך שמוקפת חומה מימות יהושע בן נון כל המצות הללו נוהגין בה מפני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל תרי תנאי אליבא דר' ישמעאל בר' יוסי ואיבעית אימא הא ר' אלעזר בר יוסי אמרה דתניא [א]ר' אלעזר בר' יוסי אמר [1]אשר לוא חומה אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן: [2]ויהי בימי אחשורוש אמר רבי לוי ואיתימא רבי יונתן דבר זה מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה כל מקום שנאמר ויהי אינו אלא לשון צער [2]ויהי בימי אחשורוש הוה המן [3]ויהי בימי שפוט השופטים הוה רעב [4]ויהי כי החל האדם לרוב [5]וירא ה' כי רבה רעת האדם [6]ויהי בנסעם מקדם [7]הבה נבנה לנו עיר [8]ויהי בימי אמרפל עשו מלחמה [9]ויהי בהיות יהושע ביריחו וחרבו שלופה בידו [10]ויהי ה' את יהושע וימעלו בני ישראל [11]ויהי איש אחד מן הרמתים [12]כי את חנה אהב וה' סגר רחמה [13]ויהי [ב](כי) זקן שמואל [14]ולא הלכו בניו בדרכיו [15]ויהי דוד לכל דרכיו משכיל [וה' עמו] [16]ויהי שאול עוין את דוד [17]ויהי כי ישב המלך בביתו [ג][18]רק אתה לא תבנה הבית והכתיב [19]ויהי ביום השמיני ותניא אותו היום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא כיום שנבראו בו שמים וארץ כתיב הכא ויהי ביום השמיני וכתיב התם [20]ויהי [ד](בקר) יום אחד הא שכיב נדב ואביהוא והכתיב [21]ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה והכתיב [22]ויהי כאשר ראה יעקב את רחל והכתיב ויהי ערב ויהי בקר יום אחד והאיכא שני והאיכא שלישי והאיכא טובא [ה]אמר רב אשי כל ויהי איכא הכי ואיכא הכי ויהי בימי אינו אלא לשון צער חמשה ויהי בימי הוו ויהי בימי אחשורוש ויהי בימי שפוט השופטים ויהי בימי אמרפל [23]ויהי בימי אחז [24]ויהי בימי יהויקים [ו](א"ר) לוי דבר זה מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים הוו מאי קמ"ל כי הא [ז]דא"ר שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל כלה שהיא צנועה בבית חמיה זוכה ויוצאין ממנה מלכים ונביאים מנלן מתמר דכתיב [25]ויראה יהודה ויחשבה לזונה כי כסתה פניה משום דכסתה פניה ויחשבה לזונה אלא משום דכסתה פניה בבית חמיה ולא הוה ידע לה זכתה ויצאו ממנה מלכים ונביאים מלכים מדוד נביאים דא"ר לוי מסורת בידינו מאבותינו אמוץ ואמציה אחים היו וכתיב [26]חזון ישעיהו בן אמוץ וא"ר לוי דבר זה [ח]מסורת בידינו מאבותינו מקום ארון אינו מן המדה תניא נמי הכי ארון שעשה משה יש לו עשר אמות לכל רוח וכתיב [27]ולפני הדביר עשרים אמה אורך [ט]וכתיב [28]כנף הכרוב האחד עשר אמות וכנף הכרוב האחד עשר אמות ארון גופיה היכא הוה קאי אלא לאו שמע מינה בנס היה עומד ר' יונתן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [29]וקמתי עליהם וגו' והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד נאם ה' שם זה הכתב שאר זה לשון נין זה מלכות ונכד זו ושתי רבי שמואל בר נחמני פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [30]תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס תחת הנעצוץ תחת המן הרשע [י]שעשה עצמו ע"ז דכתיב [31]ובכל הנעצוצים ובכל הנהלולים יעלה ברוש זה מרדכי שנקרא ראש לכל הבשמים שנאמר [32]ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור ומתרגמינן [כ]מרי דכי תחת הסרפד תחת ושתי הרשעה בת בנו של נבוכדנצר הרשע ששרף רפידת בית ה' דכתיב [33]רפידתו זהב יעלה הדס זו אסתר הצדקת שנקראת הדסה שנאמר [34]ויהי אומן את הדסה והיה לה' לשם זו מקרא מגילה לאות עולם לא יכרת אלו ימי פורים ר' יהושע בן לוי פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [35]והיה כאשר שש ה' עליכם להיטיב אתכם כן ישיש להרע אתכם [ל]ומי חדי הקב"ה במפלתן של רשעים והא כתיב [36]בצאת לפני החלוץ ואומרים הודו לה' כי לעולם חסדו וא"ר יוחנן מפני מה לא נאמר כי טוב בהודאה זו לפי שאין הקב"ה שמח במפלתן של רשעים ואמר רבי יוחנן מאי דכתיב [37]ולא קרב זה אל זה כל הלילה בקשו מלאכי השרת לומר שירה אמר הקב"ה מעשה ידי טובעין בים ואתם אומרים שירה אמר רבי אלעזר הוא אינו שש אבל אחרים משיש ודיקא נמי דכתיב כן ישיש ולא כתיב ישוש ש"מ רבי אבא בר כהנא פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [38]לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה זה מרדכי הצדיק ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס זה המן לתת לטוב לפני האלהים זה מרדכי ואסתר דכתיב [39]ותשם אסתר את מרדכי על בית המן רבה בר עופרן פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא [40]ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים מלך זו ושתי ושרים זה המן ועשרת בניו רב דימי בר יצחק פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא

כי

הא אמרי. לקמן בסיפא דהא מתני' גופה דלא צריכי לקדושי דקא מסיים ולא זו בה וכל שתעלה בידך מסורת מאבותיך[מ]: **כל המצות הללו.** הנוהגות בעיר חומה שילוח מצורע וקריאת מגילה בחמשה עשר והבית חלוט בה לסוף שנה: **אע"פ שאין כו'.** אלמא סבירא ליה קדושה קמייתא לא בטלה מחמת חורבן. והיינו תנאי: **וחרבו שלופה וגו'.** וליערו שהוכיחו על ביטול תורה ותמיד של בין הערבים כדאמר לעיל בפירקין (דף ג.): **ויהי דוד לכל דרכיו משכיל וה' עמו.** וכתיב התם ויהי שאול עוין את דוד בשביל הצלחתו: **אמוץ ואמציה.** אמוץ אביו של ישעיה ואמציה מלך יהודה: **מלמד שכיסתה פניה בבית חמיה.** לפיכך לא הכירה עכשיו שאף בביתו לא ראה פניה שיהא מכירה: **אינו מן המדה.** אינו אוחז למעט מדת קרקע לכל צדדיו כלום כדקתני יש לו עשר אמות לכל רוח. כשאמצע בית קדש הקדשים היה יושב ויש ריוח בינו לבין הכתלים עשר אמות לכל צד וכל הבית אינו אלא כ' על כ' נמצא שאינו ממעט כלום: **לפני הדביר.** חלל בית קדש הקדשים שהוא לפנים מן הדביר היא המחיצה המבדלת בין הקדש ובין קדש הקדשים: **פתח לה פיתחא להאי פרשתא מהכא.** כשהיה רוצה לדרוש בענין אגרת פורים היה מתחיל לדרוש מקרא זה: **וקמתי עליהם.** בפורענות בבל כתיב: **זה הכתב.** אין להן כתב אלא מאומה אחרת: **נין.** לשון ממשלה. וכן ינון שמו (תהלים עב) ימשול ויגדל: **בצאת לפני החלוץ.** ביהושפט כתיב בדברי הימים כשילך להלחם על העמונים והגבעונים שבאו עליו: הודו לה' כי טוב משמע טוב שיקלסו לפניו על זאת: **אחרים משיש.** וכשנתחייבו כלייה בימי המן היו אויביהן שמחין להן: **ושמתי כסאי בעילם.** שושן הבירה היתה בעילם דכתיב בספר דניאל (ח) בשושן הבירה אשר בעילם המדינה:

כי

שאר זה לשון. קשה שעדיין הם מספרין [בבבל] בלשון ארמית ונראה דרוצה לומר [לשון מלכות] שהמלכים משתמשין בו שאין שאר [העם] מכירין בו[נ]: **רבה** בר עופרן. גרסינן ולא גרסינן עפרון דשם רשעים ירקב ולא מסקו בשמייהו[ס]:

שלשה

הגהות הב"ח

(א) גמ' השתא הא אמרי לקמן דלא צריכי לקדושי:

* * *

מוסף רש"י

הא אמרי לא צריכא לקדושי. בסיפא דקן ברייתא מסיים ולא לא אלו בלבד (שבועות טז.). **כל המצות הללו.** מלות נמי ערי חומה ושילוח מצורעים ושאין עושים מגרשיהם שדה (שם). **הא ר' אליעזר ב"ר יוסי אמרה.** כי היכי דקאמר אע"פ שאין לו עכשיו ואע"ג דחרוב לא בטלה קדושתיה (ערכין לב:). **אשר לוא חומה.** לא כתיב, משמע לא ומשמע לו כלומר אין לו עכשיו והיה לו חומה קודם לכן, הוה נמי בית חלוט בהו (ערכין לב. ועי' תוס' שם). **דכסתה פניה בבית חמיה.** ולא ראה אותה כל הימים דגדלה בביתו לפיכך לא הכיר בה (סוטה י:) ל"א שכסתה פניה בבית חמיה, וה"ק אע"פ שהיה בלנו שהיא תמר טועה היה בכך לומר אחרת היא, שהרי תמר צנועה היא (גי' הב"ח שם). **אמוץ.** אביו של ישעיהו, **ואמציה.** מלך יהודה, **אחים היו.** ואמציה מזרע דוד היה ואמוץ אחיו נביא היה, אלמא נביאים נפוק מינה (סוטה י:). **מקום ארון אינו מן המדה.** אינו תופס למעט ממדת החלל של בית כלום, דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות אויר לכל רוח, כשניתן באמצע בית הכפורת, והרי כל החלל לא היה אלא כ' על כ' שנאמר ולפני הדביר עשרים אמה אורך ועשרים אמה רוחב, נמצא שאין מקום הארון ממעט כלום (יומא כא.). **ארון שעשה משה.** כשמונח בדביר, יש לו **עשר אמות לכל רוח.** עשר אמות ריוח ממנו לכותל לכל צד, והדביר היה עשרים על עשרים (מנחות צח.) כשניתן בבית קדשי הקדשים שעשה שלמה, שהוא כ' על כ', יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח ורוח לימינו ולשמאלו, הרי עשרים בלא ארון, ולפניו כ' **עד הדביר** (רשב"ם ב"ב צט.). **מרי דכי.** יקרי ליה ראש לבשמים, לצדיקים ראשי כנסת הגדולה (חולין קלט:). **כי טוב.** משמע כי טוב בעיניו הודאה ושמחה (סנהדרין לט:). **בן ישיש.** שש אחרים, סוגאיכם שם) אבל בטובתן של צדיקים הוא עצמו שש, שנאמר כאשר שש ה' עליכם (דברים כח סג).

* * *

רבינו חננאל

מנאום, ולא אלו בלבד ולא כל שתעלה מסורת מאבותיך שמוקפות חומה מימות יהושע בן נון, כל מצות הללו נוהגות בה,

פני שקדושה ראשונה קידשה לשעתה היא וקידשה לעתיד לבא. קשיא דר' ישמעאל אדר' ישמעאל. ופרקינן תרי תנאי ליבא דר' ישמעאל. איבעית תימא הא בתריתא ר' אלעזר בר' יוסי אמרה. דתניא ר' לעזר בר' יוסי אומר אשר לו חומה צמיתות כו', אע"פ שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן. כלומר אע"פ שחרבה חומתה, בקדושתה קיימא. מסורת בידינו אנשי כנסת הגדולה, כל ויהי לשון צער הוא. חמשה ויהי בימי הוו. ועוד מסורת בידינו מאנשי כנסת הגדולה, אמוץ ואמציה תים הוו. ואסיקנא כל כלה שצנועה בבית חמיה זוכה לצאת ממנה מלכים ונביאים. מנא לן מתמר. ועוד מסורת בידינו קום ארון [אינו] מן המידה. דתניא ארון שעשה משה יש לו עשר אמות ריוח לכל רוח. וכתיב ולפני הדביר עשרים וגו'.

מסורת הש"ס

א) לעיל ג: וש"נ, ב) [צ"ל לאסר], ג) [נקרא דשמואל ב ז בענין ויהי כי ישב המלך בביתו וכו' כתיב התם תבנה לי בית לשבתי], ד) [צ"ל ערב ויהי בקר], ה) [צ"ל אלא אמר], ו) [צ"ל יא"ר], ז) סוטה י:, ח) ב"ב צט. יומא נא., ט) [צ"ל ועשרים אמה רוחב וכן גרס בע"י במפי' ב"ב ע"י ב"ב צט. ותכין], י) [לקמן יג.], כ) [חולין קלט:], ל) סנהדרין לט: ע"ש, מ) [ערכין לב:], נ) [ועי' תוס' ע"ז י. ד"ה שאין להם], ס) [כלשונו ביומא נח:].

* * *

תורה אור השלם

1. ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה וקם הבית אשר בעיר אשר לו חמה לצמיתת לקנה אתו לדרתיו לא יצא ביבל: ויקרא כה ל
2. ויהי בימי אחשורוש הוא אחשורוש המלך מהדו ועד כוש שבע ועשרים ומאה מדינה: אסתר א א
3. ויהי בימי שפט השפטים ויהי רעב בארץ וילך איש מבית לחם יהודה לגור בשדי מואב הוא ואשתו ושני בניו: רות א א
4. ויהי כי החל האדם לרב על פני האדמה ובנות ילדו להם: בראשית ו א
5. וירא יי כי רבה רעת האדם בארץ וכל יצר מחשבת לבו רק רע כל היום: בראשית ו ה
6. ויהי בנסעם מקדם וימצאו בקעה בארץ שנער וישבו שם: בראשית יא ב
7. ויאמרו הבה נבנה לנו עיר ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפוץ על פני כל הארץ: בראשית יא ד
8. ויהי בימי אמרפל מלך שנער אריוך מלך אלסר כדרלעמר מלך עילם ותדעל מלך גוים: עשו מלחמה את ברע מלך סדם ואת ברשע מלך עמרה שנאב מלך אדמה ושמאבר מלך צבויים ומלך בלע היא צער: בראשית יד א-ב
9. ויהי בהיות יהושע ביריחו וישא עיניו וירא והנה איש עמד לנגדו וחרבו שלופה בידו וילך יהושע אליו ויאמר לו הלנו אתה אם לצרינו: יהושע ה יג
10. ויהי יי את יהושע ויהי שמעו בכל הארץ: יהושע ו כז
11. ויהי איש אחד מן הרמתים צופים מהר אפרים ושמו אלקנה בן ירחם בן אליהוא בן תחו בן צוף אפרתי: שמואל א א א
12. ולחנה יתן מנה אחת אפים כי את חנה אהב ויי סגר רחמה: שמואל א א ה
13. ויהי כאשר זקן שמואל וישם את בניו שפטים לישראל: שמואל א ח א 14. ולא הלכו בניו בדרכיו ויטו אחרי הבצע ויקחו שחד ויטו משפט: שמואל א ח ג 15. ויהי דוד לכל דרכו משכיל ויי עמו: שמואל א יח יד 16. ויהי שאול עון את דוד מהיום ההוא והלאה: שמואל א יח ט 17. ויהי כי ישב המלך בביתו ויי הניח לו מסביב מכל איביו: שמואל ב ז א 18. רק אתה לא תבנה הבית כי בנך היוצא מחלציך הוא יבנה הבית לשמי: דברי הימים ב ו ט 19. ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ויקרא ט א 20. ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה ויהי ערב ויהי בקר יום אחד: בראשית א ה 21. ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני ישראל מארץ מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על ישראל ויבן הבית ליי: מלכים א ו א 22. ויהי כאשר ראה יעקב את חל בת לבן אחי אמו ואת צאן לבן אחי אמו ויגש יעקב ויגל את האבן מעל פי הבאר וישק את צאן לבן אחי אמו: בראשית כט י 23. ויהי בימי אחז בן יותם בן עזיהו מלך יהודה עלה רצין מלך ארם ופקח בן רמליהו מלך ישראל ירושלם מלחמה עליה ולא יכל להלחם עליה: ישעיהו ז א 24. ויהי בימי יהויקים בן יאשיהו מלך יהודה עד תם עשתי עשרה שנה לצדקיהו בן יאשיהו מלך יהודה עד גלות ירושלם בחדש החמישי: ירמיהו א ג 25. ויראה יהודה ויחשבה ונה כי כסתה פניה: בראשית לח טו 26. חזון ישעיהו בן אמוץ אשר חזה על יהודה וירושלם בימי עזיהו יותם אחז יחזקיהו מלכי יהודה: ישעיהו א א 27. ולפני הדביר עשרים אמה ארך ועשרים אמה רחב ועשרים אמה קומתו ויצפהו ב סגור ויצף מזבח ארז: מלכים א ו כ 28. וחמש אמות כנף הכרוב האחת וחמש אמות כנף הכרוב השנית עשר אמות מקצות כנפיו ועד קצות כנפיו: מלכים א ו כד 29. וקמתי עליהם נאם יי צבאות והכרתי לבבל שם ושאר ונין ונכד אם יי: ישעיהו יד כב 30. תחת הנעצוץ יעלה ברוש ותחת הסרפד יעלה הדס והיה ליי לשם לאות עולם לא יכרת: ישעיהו נה יג 31. ובאו ונחו כלם בנחלי הבתות ובנקיקי הסלעים ובכל הנעצוצים ובכל נהללים: ישעיהו ז יט 32. ואתה קח לך בשמים ראש מר דרור חמש מאות וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים וקנה בשם חמשים ומאתים: שמות ל כג 33. עמודיו עשה כסף רפידתו זהב מרכבו ארגמן תוכו רצוף אהבה מבנות ישלם: שיר השירים ג י 34. ויהי אמן את הדסה היא אסתר בת דדו כי אין לה אב ואם והנערה יפת תאר וטובת מראה ובמות אביה ואמה לקחה מרדכי לו לבת: אסתר ב ז 35. והיה כאשר שש יי עליכם להיטיב אתכם ולהרבות תכם כן ישיש יי עליכם להאביד אתכם ולהשמיד אתכם ונסחתם מעל האדמה אשר אתה בא שמה לרשתה: דברים כח סג 36. ויועץ אל העם ויעמד משררים ליי ומהללים להדרת קדש בצאת לפני החלוץ ואמרים הודו ליי כי לעולם סדו: דברי הימים ב כ כא 37. ויבא בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל ויהי הענן והחשך ויאר את הלילה ולא קרב זה אל זה כל הלילה: שמות יד כ 38. כי לאדם שטוב לפניו נתן חכמה ודעת ושמחה ולחוטא נתן ענין לאסוף ולכנוס תת לטוב לפני האלהים גם זה הבל ורעות רוח: קהלת ב כו 39. ויסר המלך את טבעתו אשר העביר מהמן ויתנה למרדכי ותשם אסתר את מרדכי על בית המן: אסתר ח ב 40. ושמתי כסאי בעילם והאבדתי משם מלך ושרים נאם : ירמיהו מט לח